

В дослідженні розглянута актуальна в теоретичному та практичному плані проблема, що полягає в формуванні дизайнерських вмінь і навиків студента в організації предметно-просторового середовища навчальних закладів. Актуальність подальшого дослідження проблеми зумовлена тим, що сучасна система навчання та виховання недостатньо приділяє увагу дизайнерській підготовці майбутніх викладачів і проблемі виховання їх проектної культури як необхідного показника різносторонньої освіти ерудованого висококваліфікованого спеціаліста.

Література

1. Бабічев О.І., Швирка В. М. Мистецтво та становлення особистості студента (естетичний аспект): Методичний посібник. – Луганськ, 2005.
2. Ватданян Р. В. Мировая художественная культура. Архитектура. – М., 2003.
3. Заснич В. М. Основы творческо-конструкторской деятельности: методы и организация. – М., 2004.
4. Махлина С. Т. Искусство интерьера. – СПб., 1992.
5. Протопопов В. В. Дизайн интерьера. – М., 2004.
6. Сурина М. О. Цвет и символ в искусстве, дизайне и архитектуре. Серия «Школа дизайна». – М., 2003.
7. Шимко В. Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование. Основы теории. – М., 2004.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В ОРКЕСТРОВОМУ КЛАСІ ЗА ВИМОГАМИ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Пляченко Т. М.

Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

Анотація. У статті розкрито зміст навчальної програми з оркестрового класу для студентів мистецького факультету педагогічного університету, які навчаються за кредитно-модульною системою.

Ключові слова: кредитно-модульна система навчання, організація навчального процесу, оркестровий клас.

Аннотация. Пляченко Т. Н. Подготовка будущего учителя музыки в оркестровом классе в соответствии с требованиями кредитно-модульной системы. В статье раскрыто содержание учебной программы по оркестровому классу для студентов факультета искусств педагогического университета, которые обучаются по кредитно-модульной системе.

Ключевые слова: кредитно-модульная система обучения, организация учебного процесса, оркестровый класс.

Annotation. Plyachenko T. The Training of the Future Music Teacher in an Orchestra Class According to the Demands of the Credit and Module System. In the article by the content of the educational program is revealed in an orchestra class for the students of the Department of Art of the Pedagogical University, who study according to the credit and module educational system.

Key words: the credit and module educational system, the organizing of the teaching process, an orchestra class.

Постановка проблеми. Інтеграція України в європейське та світове співтовариство передбачає реформування національної системи освіти, впровадження передових технологій навчання, застосування ефективних методів підготовки фахівців. Метою впровадження у навчальний процес вузів України кредитно-модульної системи є підвищення якості підготовки фахівців і забезпечення на цій основі конкурентоспроможності випускників та престижу української вищої освіти у світовому освітньому просторі.

Кредитно-модульною системою організації навчального процесу називається сукупність організаційно-методичних заходів, які ґрунтуються на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (заликових кредитів). Основними завданнями кредитно-модульної системи організації навчання визначено наступні: 1) адаптація ідей Європейської кредитно-трансферної та акумульованої системи (ECTS) до системи вищої освіти України; 2) забезпечення навчання студентів за індивідуальною варіативною частиною освітньо-професійної програми; 3) стимулювання учасників навчального процесу з метою досягнення високої якості вищої освіти. Актуальною на сьогоднішній день є проблема організації мистецької освіти за вимогами кредитно-модульної системи. Так, наприклад, професійна підготовка майбутніх учителів музики у педагогічному університеті має свої відмінності. Вони полягають у тому, що фахова підготовка студентів у виконавських класах потребує тривалого часу для засвоєння навчального матеріалу (музичних творів). Тому оптимальним терміном для залікового кредиту є навчальний семестр, а не чверть. Проблеми проектування навчальних програм з урахуванням специфіки музично-виконавських дисциплін визначили актуальність цієї статті.

Аналіз публікацій. Наукові дослідження в галузі впровадження кредитно-модульної системи навчання у вищих закладах освіти спрямовані на реалізацію положень Болонської декларації. Організація навчального процесу в педагогічних університетах за вимогами кредитно-модульної

системи здійснюється з дотриманням нормативних документів, основними з яких є: «Наказ МОН України про проведення педагогічного експерименту з впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу та виконання Програми заходів щодо реалізації положень Болонської декларації» від 30.10.2004 р. № 812; Наказ МОН України «Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу» від 30.12.2005 р. № 774.

Актуальні питання професійної підготовки майбутніх учителів музики в оркестровому класі розглядалися вітчизняними дослідниками (П. Богонос, В. Грищенко, О. Львченко, В. Лапченко, І. Маринін, О. Олексюк, Л. Паньків, Я. Сверлюк, В. Федоришин). Але організація навчання в оркестровому класі за вимогами кредитно-модульної системи ще не знайшла належного наукового обґрунтування, що й визначило **мету і завдання даної статті** - теоретично обґрунтувати зміст, форми і методи професійної підготовки студентів педагогічного університету в оркестровому класі (камерному оркестрі) за вимогами кредитно-модульної системи.

Виклад основного матеріалу. Однією з обов'язкових дисциплін у підготовці бакалавра за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Музична педагогіка і виховання» є оркестровий клас (камерний оркестр), підготовку в якому студенти мистецького факультету педагогічного університету проходять чотири роки. Дидактичними завданнями курсу «Оркестровий клас (камерний оркестр)» є: ознайомлення студентів зі специфікою камерно-оркестрового та ансамблевого виконавства; опанування студентами навичок оркестрової (ансамблевої) гри у процесі вивчення кращих зразків вітчизняної і зарубіжної класичної, народної та сучасної музики; подальший розвиток музичних здібностей та індивідуальних інструментально-виконавських умінь студентів; вивчення широкого кола камерно-оркестрової та ансамблевої літератури засобом ескізної форми роботи над творами; формування та розвиток навичок

диригентсько-оркестрової діяльності (моделювання професійної діяльності керівника учнівського оркестру або струнного ансамблю); розвиток артистизму та формування сценічної культури.

У розробленій нами експериментальній програмі з оркестрового класу (за вимогами кредитно-модульної системи) години сплановано наступним чином: кількість кредитів, відповідних ECTS – 27; модулів – 16; змістових модулів – 24; загальна кількість годин – 972, з них: 364 год. практичних, 90 год. контрольних заходів, 518 год. відведено на самостійну роботу студентів.

Специфічною особливістю навчання в камерному оркестрі є те, що на кожному курсі навчається лише від одного до п'яти студентів струнно-смичкової спеціалізації, тому заняття у цій творчій лабораторії проводяться одночасно зі студентами 1–4 курсів. Це вимагає від викладача застосування методів навчання, доступних для студентів з різним рівнем підготовки. Але форми організації навчальної діяльності студентів різних курсів в оркестровому класі залишаються незмінними. Наведемо приклади структури залікового кредиту у різних семестрах.

I семестр

Зміст діяльності студентів	Кількість годин на семестр: 108		
	практичні заняття: 48	самостійна робота: 48	контрольні заходи: 12
МОДУЛЬ 1: НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ			
Змістовий модуль I.			
Формування початкових навичок оркестрового виконавства			
ТЕМА 1.	4	6	0
Вивчення специфіки оркестрового та ансамблевого виконавства: Знайомство з оркестром (його кількісний та якісний склад, розташування оркестрових партій, роль диригента та концертмейстера). Вивчення основних функцій оркестрового твору (тема, підголосок, педаль, бас, фігурація тощо), які виконуються усім оркестром та окремими партіями. Розуміння диригентських жестів. Знання правил колективного музикування (здатність чути інших учасників колективу, формування «чуття партнера», формування навичок контролю й оцінки			

власних виконавських дій та дій інших учасників колективу). Виховання почуття відповідальності за якість опанування власної партії.			
ТЕМА 2. Формування навичок оркестрової та ансамблевої гри: Формування початкових навичок оркестрової та ансамблевої гри засобом вивчення оркестрових творів великої форми, п'єс, мініатюр, обробок народних мелодій, творів сучасної музики. Засвоєння технічних оркестрових прийомів (робота над звуком, динамікою, нюансуванням, артикуляцією). Робота над оркестровим строем та ансамблем. Дотримання виконавцями точності темпу, ритму, штрихів, динаміки, агогіки, специфіки тембрового звучання. Самостійна робота студентів над оркестровими партіями.	22	22	0
ТЕМА 3. Формування професійних якостей студентів: Розвиток музичних здібностей студентів (музичного слуху, чуття метро-ритму, музичного мислення й пам'яті, уваги, образної уяви) у процесі роботи над оркестровими та ансамблевими творами різних стилів і жанрів. Застосування інструментально-виконавських умінь, набутих у класі основного музичного інструменту. Формування репертуару оркестранта: доскональне засвоєння основної частини навчальної програми (виконання оригінальних творів різних жанрів і стилів та перекладень для камерного оркестру чи струнного ансамблю); ескізна форма роботи над творами засобом читання партій з листа (ознайомлення з творами, що можуть використовуватись у роботі з професійними та учнівськими колективами).	8	10	0
Змістовий модуль II. Практикум роботи з оркестром			
ТЕМА 1. Моделювання педагогічних ситуацій: Участь першокурсників у роботі оркестрового практикуму: моделювання діяльності учасників учнівського оркестру (ансамблю); створення нестандартних педагогічних ситуацій; виконання навчальних завдань, поставлених диригентом-практикантом. Спостереження за методикою роботи старшокурсників з оркестровим колективом, аналіз їхніх педагогічних дій.	6	0	0
ТЕМА 2. Засвоєння репертуару учнівського оркестру: Виконання партій оркестрових творів, над якими працюють студенти старших курсів. Доскональне вивчення творів, які виносяться на екзамен з оркестрового диригування. Ескізна форма роботи над	8	10	0

творами, які можуть застосовуватись у роботі з учнівськими струнними оркестрами та ансамблями. Формування початкових знань про форми організації дитячого інструментального музикування у процесі засвоєння навчального репертуару.			
МОДУЛЬ 2: КОНЦЕРТНО-ВИКОНАВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ			
Змістовий модуль І.			
Формування основ оркестрово-сценічної діяльності			
Модульний контроль (двічі на семестр): виконання перед комісією партій дуетами, тріо, квартетами. Виконавська практика у дитячій філармонії, загальноосвітніх і музичних школах.	0	0	6
Підсумковий контроль: виступ у складі оркестру на академічному концерті; участь в екзамені з оркестрового диригування. Виконавська практика.	0	0	6

Поступове ускладнення навчальних завдань відображене у темах змістових модулів різних семестрів. Так, наприклад, студенти четвертого курсу окрім інструментально-виконавської роботи в оркестровому класі проходять і практику роботи з оркестром, опановують методику роботи з учнівськими музично-інструментальними колективами (оркестрами, ансамблями).

Структура залікового кредиту VII семестру:

Зміст діяльності студентів	Кількість годин на семестр: 135		
	практичні заняття: 46	самостійна робота: 77	контрольні заходи: 12
МОДУЛЬ 1: НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ			
Змістовий модуль І.			
Удосконалення навичок оркестрового виконавства			
ТЕМА 1. Удосконалення навичок оркестрової та ансамблевої гри: Подальше ускладнення навчальних завдань. Удосконалення навичок оркестрової та ансамблевої гри засобом вивчення більш складних оркестрових творів великої форми, п'єс, мініатюр, обробок народних мелодій, творів сучасної музики. Засвоєння складних прийомів оркестрового виконавства (glissando, staccato, spiccato, pizzicato). Робота над оркестровим строєм. Вивчення оркестрових акомпанементів до вокальних, хорових та інструментальних творів. Робота над ансамблем. Дотримання точності темпу, ритму, штрихів, динаміки, агогіки відповідно до диригентського жесту. Самостійна робота студентів над оркестровими партіями.	24	37	0

<p>ТЕМА 2. Удосконалення професійних якостей студентів. Подальший розвиток музичних здібностей студентів (музичного слуху, чуття метро-ритму, музичного мислення і пам'яті, уваги, образної уяви) у процесі роботи над більш складними оркестровими та ансамблевими творами різних стилів і жанрів. Застосування інструментально-виконавських умінь, набутих у класі основного музичного інструменту. Формування репертуару оркестранта: доскональне засвоєння основної частини навчальної програми (виконання оригінальних творів та перекладень для камерного оркестру чи струнного ансамблю); ескізна форма роботи над творами засобом читання партій з листа (ознайомлення з творами, що можуть використовуватись у роботі з професійними та учнівськими колективами). Розвиток комунікативних умінь у процесі диригентсько-оркестрової діяльності.</p>	8	20	0
---	---	----	---

Змістовий модуль II.

Практикум роботи з оркестром

<p>ТЕМА 1. Моделювання професійної діяльності керівника оркестру: Вивчення питань теорії та методики оркестрової роботи: специфіка виконання на струнно-смічкових інструментах (скрипка, альт, віолончель, контрабас) з урахуванням вікових особливостей виконавців; форми і методи роботи з професійними та учнівськими оркестровими колективами. Практична реалізація набутих знань і умінь у роботі з навчальним оркестром. Моделювання усіх видів діяльності керівника і диригента оркестру: організаційна робота в оркестровому колективі; підготовка інструментарію до заняття (репетиції, концерт); настроювання інструментів за камертоном та фортепіано; методика роботи над оркестровим твором (досягнення ансамблю в партіях, робота над оркестровим строем, чітке дотримання авторського тексту, диригентське втілення художнього образу); диригування оркестром (репетиційна техніка, концертне диригування). Доскональне вивчення творів, які виносяться на екзамен з оркестрового диригування. Ескізна форма роботи над творами, які можуть застосовуватись у роботі з учнівськими струнними оркестрами та ансамблями. Аналіз педагогічних ситуацій та диригентської діяльності студента.</p>	6	0	0
---	---	---	---

<p>ТЕМА 2. Формування педагогічного репертуару керівника учнівського оркестру: Добір та систематизація оркестрового репертуару для роботи з учнівськими струнними оркестрами (ансамблями).</p>	8	20	0
---	---	----	---

Робота з партитурами: читання партитури твору за фортепіано; музично-теоретичний аналіз твору; накреслення виконавського плану; визначення оркестрових труднощів; художньо-психологічний аналіз твору з точки зору його відповідності віковій групі виконавців. Адаптація матеріалу до виконання певним складом інструменталістів з урахуванням їх виконавських можливостей: застосування навичок інструментування, перекладення, аранжування, обробки. Дотримання принципів оформлення партитури та окремих оркестрових партій: технічна зручність штрихів та їх відповідність характерові музичної фрази; технічна зручність аплікатури та її темброва відповідність характерові мелодії; врахування діапазону струнно-смичкових інструментів та правильне використання скрипкового, альтового, тенорового і басового ключів; правильне застосування знаків скорочення нотного письма; зручне для візуального сприйняття оформлення оркестрових партій.			
---	--	--	--

МОДУЛЬ 2: КОНЦЕРТНО-ВИКОНАВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ

Змістовий модуль І.

Закріплення навичок оркестрово-сценічної діяльності

Модульний контроль (двічі на семестр): виконання перед комісією партій дуетами, тріо, квартетами. Виконавська практика у дитячій філармонії, загальноосвітніх і музичних школах..	0	0	6
Підсумковий контроль: виступ у складі оркестру на екзамені з оркестрового класу; участь в екзамені з оркестрового диригування. Виконавська практика.	0	0	6

Добір *навчально-педагогічного репертуару* для проведення практичних занять з оркестрового класу здійснюється за наступними розділами: 1) твори великої форми (симфонії, інструментальні концерти, сюїти, сонати тощо); 2) оркестрові п'єси та перекладення; 3) супроводи до вокальних та хорових творів; 4) репертуар учнівського струнного оркестру (ансамблю). Така структура витримується у репертуарному списку кожного курсу (з першого по четвертий).

Програмою визначено *навчальні вимоги* до студента, який повинен: опанувати навички оркестрової та ансамблевої гри засобом виконання певної оркестрової партії; оволодіти методикою роботи з камерним оркестром та струнним ансамблем (добір оркестрового репертуару;

опанування навичок інструментування, аранжування та обробки музичного матеріалу для певного складу виконавців; уміння настроїти всі інструменти та групи оркестру; засвоєння техніки оркестрового диригування); здійснювати музично-просвітницьку діяльність: виступати у складі оркестру в дитячій філармонії, загальноосвітніх та музичних школах; засвоїти навички сценічної культури.

Зміст *самостійної роботи* студента з дисципліни «Оркестровий клас (камерний оркестр)» полягає у виконанні наступних завдань: достовірне звуковідтворення своєї оркестрової партії; робота над окремими (складними для виконання) фрагментами творів; виконавський аналіз партії (характер звуковедення, штрихи, метро-ритмічна структура, фразування тощо); музично-історичний аналіз твору (біографічні дані про автора; характеристика епохи, в яку він жив; визначення його композиторського стилю); опрацювання музикознавчої та фахової методичної літератури. У подоланні виконавських труднощів, які містить оркестрова партія, студентам допоможуть *методичні рекомендації*: перед початком самостійного опрацювання оркестрової партії необхідно виконати комплекс вправ для рухливості пальців; складні уривки твору грати у повільному темпі штрихом *detache*; грати ці ж уривки у швидкому темпі з дотриманням необхідних штрихів; грати всю партію від початку і до кінця у стриманому темпі; грати партію від початку і до кінця у зазначеному автором темпі; грати окремі уривки, а також всю оркестрову партію з іншими студентами, які входять до цієї оркестрової групи; грати в ансамблі з виконавцями інших оркестрових партій (дуетами, тріо, квартетами, квінтетами); найбільш складні місця, особливо ті, де перегоргається сторінка, треба вивчити напам'ять; необхідно дотримуватись виразного виконання своєї оркестрової партії (якість звука, штрихи, розподіл смичка, фразування тощо).

Домашня підготовка студентів четвертого курсу до практикуму роботи з оркестром полягає у виконанні комплексу *індивідуальних творчих завдань*: при можливості прослухати даний музичний твір у запису або в живому виконанні іншими колективами (навчальними, професійними); знайти різницю у трактуваннях твору й обґрунтувати її; ознайомитись з партитурою даного твору, здійснити її теоретичний аналіз, обрати власний варіант інтерпретації твору та накреслити виконавський план, продемонструвати його на занятті з оркестром (диригування, робота з партіями та солістами); порівняти свій варіант диригування з роботою інших студентів, викладача, інших диригентів; під час самостійної роботи необхідно виправити недоліки, на які вказав викладач; у процесі роботи з оркестром розвивати комунікативні уміння й артистизм, без яких неможлива повсякденна робота вчителя музики та керівника учнівського творчого колективу.

Заліково-екзаменаційні вимоги з оркестрового класу визначено наступним чином (I-VIII семестри): 1) індивідуальне виконання оркестрових партій з дотриманням темпу, штрихів, агогічних відхилень та характеру твору; 2) гра дуетами, тріо, квартетами; 3) виконання у складі оркестру творів, які вивчалися протягом семестру, на заліках та екзаменах з оркестрового диригування; 4) моделювання діяльності керівника учнівського оркестру або ансамблю – настроювання інструментів, методика роботи з оркестром (репетиційна техніка), концертне диригування оркестром (екзамен, IV курс).

В оркестровому класі застосовуються наступні *методи навчання*: метод розв'язання різних за ступенем складності навчальних завдань (дозволяє формувати в студентів систему практичних умінь і навичок, активізує їх навчальну діяльність); метод ілюстрування (застосування викладачем елементів показу правильного звуковидобування та звуковедення); репродуктивний метод (відтворення студентами технічно-

виконавських прийомів, проілюстрованих викладачем; відтворення оркестром темпу, динаміки, агогічних відхилень за диригентським жестом викладача); метод педагогічного моделювання (дозволяє синтезувати знання з різних фахових дисциплін у процесі вирішення музично-виконавських та музично-педагогічних завдань); метод педагогічного аналізу (формує педагогічне мислення студентів у конкретних педагогічних ситуаціях засобом аналізу власних дій та діяльності інших оркестрантів); метод ескізної роботи над твором (дозволяє розширити навчальний репертуар оркестру з метою його застосування у подальшій педагогічній діяльності); метод творчого засвоєння репертуару (передбачає застосування студентами старших курсів навичок аранжування та перекладення нескладних творів для певного складу виконавців з метою використання цих творчих завдань у роботі з учнівськими музично-інструментальними колективами).

Методи оцінювання навчальних досягнень студентів: поточна перевірка якості виконання оркестрових партій на практичних заняттях: а) індивідуальне виконання на інструменті окремих фрагментів партій з метою перевірки знання студентами тексту; б) виконання окремою оркестровою групою складних фрагментів твору; в) виконання окремих фрагментів твору оркестром з метою визначення рівня сформованості навичок оркестрової гри; модульний контроль – індивідуальне виконання студентом оркестрових партій творів, що вивчались протягом семестру, з дотриманням темпу, нюансів, штрихів, аплікатури, агогічних відхилень; гра партій дуетами, тріо, квартетами; підсумковий контроль – концертне виконання програми з оркестрового класу на академічному концерті, заліку, екзамені; участь в екзамені з оркестрового диригування студентів IV-V курсів; музично-просвітницька діяльність у дитячій філармонії, загальноосвітніх і музичних школах.

Висновки. Отже, організація аудиторної та самостійної роботи студентів в оркестровому класі за кредитно-модульною системою дозволить оптимізувати весь процес фахової підготовки майбутніх учителів музики у педагогічному університеті.

Література

1. Оркестровий клас (камерний оркестр): Програма навчального курсу для студентів мистецького факультету педагогічного університету. Спеціальність: «Музична педагогіка і виховання». Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр (за вимогами кредитно-модульної системи) / Укл. Пляченко Т. М. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. – 36 с.
2. Положення про організацію навчального процесу в Кіровоградському державному педагогічному університеті імені В. Винниченка / Уклад: Козир І. А., Рябець С.І. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. – 80 с.

ПИТАННЯ РОЗВИТКУ САМОДІЯЛЬНОГО ХОРОВОГО ВИКОНАВСТВА ТА ФОРМИ ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Пономаренко Т. В.

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. В статті розглядається історичний аспект становлення та розвитку самодіяльного хорового виконавства.

Ключові слова: хорова творчість, самодіяльність, самодіяльний хоровий колектив.

Аннотация. Пономаренко Т. В. Вопросы развития самодельного хорового исполнительства и формы его организации в современных условиях. В статье рассматривается исторический аспект становления и развития самодельного хорового исполнительства.

Ключевые слова: хоровое творчество, самодельность, самодельный хоровой коллектив.

Annotation. Ponomarenko T. The questions of progress of amateur chorus performance and forms of its organization in the modern terms. In this article the historical aspect of origin and progress of amateur chorus performance is considered.

Key words: chorus creation, amateur, amateur chorus group.

Постановка проблеми. Хорова самодіяльність є органічною частиною художньої народної творчості – специфічної форми діяльності широких мас, яка поєднує в собі ідею масового культурного руху і мистецтва.

Культурно-освітнє значення хорової самодіяльності в сучасних умовах важко переоцінити. Особливу роль вона відіграє там, де немає професійних колективів і самодіяльні хори є єдиним живим джерелом музично-пісенної культури, перш за все – народної, безпосереднє спілкування з якою має велике виховне значення.